

УДК
316.43+338.26+34+378+364.662(477)

Андрій Тимків (Україна)
Інна Михайлова (Україна)

JEL classification: I32, J24, N30, P44,
Y10

Андрій ТИМКІВ

кандидат економічних наук,
викладач,
кафедра фінансів та економіки,
Подільський спеціальний навчально-
реабілітаційний соціально-економічний
коледж, Україна
E-mail: andriy_t@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8001-0588>

Інна МИХАЙЛОВА

викладач,
кафедра економічної кібернетики,
інформаційної та соціокультурної
діяльності,
Подільський спеціальний навчально-
реабілітаційний соціально-економічний
коледж, Україна
E-mail: manni@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9270-8238>
<http://www.researcherid.com/rid/ABE-3118-2021>

© Андрій Тимків, Інна Михайлова, 2021

Отримано: 23.11.2021 р.
Прорецензовано: 07.12.2021 р.
Рекомендовано до друку: 17.12.2021 р.
Опубліковано: 17.12.2021 р.



Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

ЕКОНОМІЧНА ІРРАЦІОНАЛЬНІСТЬ В «ЦІЛЯХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»: ЦІЛЬ 1 – ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ

АНОТАЦІЯ

Вступ. На сьогодні бідність залишається однією із ключових проблем розвитку суспільства. Пошук шляхів вирішення проблеми є пріоритетною ціллю наукових досліджень. Стратегічні напрямки щодо вирішення проблеми бідності у світі напрацьовані у резолюції Генасамблеї ООН, що торкається основних цілей сталого розвитку країн світу. Резолюція обмежує процес подолання бідності часовими рамками 2030 року і декларує про значні підвищення основних показників життєдіяльності людей, рівність прав у доступі до життєвих благ, підвищення рівня захищеності та створення надійних механізмів захисту малозабезпечених осіб.

Предметом дослідження є проблема реалізації цілей сталого розвитку щодо подолання бідності.

Мета статті. Сформулювати та виокремити суперечності у цілях сталого розвитку щодо подолання бідності та довести неможливість часових обмежень у виконанні цілей сталого розвитку.

Метод (методологія). В процесі дослідження використано ряд методів, зокрема, аналізу та синтезу у визначенні сутності та проявів бідності; методи індукції та дедукції, а також, абстрактно-логічний метод у судженнях та висновках про раціональність подолання бідності як суспільного явища; методи статистичного прогнозування у оцінці параметрів витрат домогосподарств України у період до 2030 року.

Результати. Встановлено, що проблема бідності є комплексною, і стверджувати лише про соціально-економічні фактори впливу на рівень бідності вкрай помилково.

В дослідженні комплексно окреслено проблему економічної ірраціональності вирішення проблеми бідності до 2030 року. Для цього існує цілий ряд передумов: циклічний розвиток економіки, особливості соціально-економічного устрою країни, традицій, культури, релігії.

Доведено, що в умовах розвитку економіки України бідність проявляє себе хоча й не у крайніх її формах, проте соціально значимих, що візуалізовано у прогнозах обсягів витрат домогосподарств та їх структури.

Висновки. У цілях сталого розвитку не враховано особливостей циклічності розвитку економіки, впливу об'єктивних та суб'єктивних чинників на бідність як соціально-економічне явище. Хоча в Україні за основними індикаторами ООН крайні форми бідності уже подолано, однак до 2030 року проблема збідніння населення вирішена не буде.

Тимків А., Михайлова І. Економічна ірраціональність в «Цілях сталого розвитку»: ціль 1 – подолання бідності. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 4. С. 75-88.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.04.075>

Ключові слова: бідність; цілі сталого розвитку; багатовимірний індекс бідності; прогнозування; витрати домогосподарств

UDC
316.43+338.26+34+378+364.662(477)

JEL classification: I32, J24, N30, P44,
Y10

Andrii TYMKIV

*PhD in Economics,
Lecturer,
Department of Finance and Economics,
Podilskyi Special Educational-Rehabilitation
Socio-Economic College, Ukraine
E-mail: andriy_t@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-8001-0588>*

Inna MYKHAILOVA

*Lecturer,
Department of Economic Cybernetics,
Information and Socio-Cultural Activities,
Podilskyi Special Educational-Rehabilitation
Socio-Economic College, Ukraine
E-mail: manni@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9270-8238>
<http://www.researcherid.com/rid/ABE-3118-2021>*

© Andrii Tymkiv, Inna Mykhailova, 2021

Received: 23.11.2021

Revised: 07.12.2021

Accepted: 17.12.2021

Online publication date: 17.12.2021



This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Andrii Tymkiv (Ukraine)
Inna Mykhailova (Ukraine)

ECONOMIC IRRATIONALITY IN "SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS": GOAL 1 – END POVERTY IN ALL ITS FORMS EVERYWHERE

ABSTRACT

Introduction. Today, poverty remains one of the key problems in the development of society. Finding ways to solve the problem is a priority goal of scientific research. Strategic directions for solving the problem of poverty in the world have been worked out in the resolution of the UN General Assembly, which touches the main goals of sustainable development of the world. The resolution limits the process of overcoming poverty by the time frame of 2030 and declares a significant increase in basic indicators of human life, equality of access to life benefits, increasing the level of protection and creating reliable mechanisms to protect the poor.

The subject of the research is the problem of achieving the goals of sustainable development to overcome poverty.

Purpose. Formulate and highlight the contradictions for sustainable development in order to overcome poverty and prove the impossibility of time constraints in achieving the goals of sustainable development.

Method (methodology). The great number of methods, in particular,

- analysis and synthesis in determining the nature and manifestations of the poverty;
- methods of induction and deduction;
- the abstract-logical method in statements and conclusions about the rationality of overcoming poverty as a social phenomenon;
- methods of statistical forecasting in estimating the parameters of expenditures of households in Ukraine in the period up to 2030 are used in the research.

Results. It is established that the problem of poverty is complex, and to claim about the influence of the social-economic factors on the level of poverty as the only ones is extremely wrong.

The problem of economic irrationality in solving the problem of poverty by 2030 is comprehensively outlined in the research.

As there are a number of prerequisites for this: cyclical economic development, features of the social-economic structure of the country, peculiarities of traditions, culture, religion.

It is proved that in the conditions of Ukraine's economic development poverty manifests itself, although not in its extreme forms, but socially significant, which is visualized in the forecasts of household expenditure and their structure.

Conclusions. The peculiarities of the cyclical nature of economic development, the impact of objective and subjective factors on poverty as a social-economic phenomenon are not taken into account among the goals of sustainable development. Although the extreme forms of poverty have already been overcome in Ukraine according to the main UN indicators, the problem of population impoverishment will not be solved by 2030.

Tymkiv, A. and Mykhailova, I. (2021). Economic irrationality in "Sustainable development goals": Goal 1 – End poverty in all its forms everywhere. *Economic analysis*, 31 (4), 75-88.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.04.075>

Keywords: poverty; sustainable development goals; multidimensional poverty index; prognostication; household expenditures

Вступ

Бідність як соціальне явище з економічними, психологічними та моральними причинами є далеко не новим для світової спільноти. Ще у 3 тисячолітті до нашої ери фараони Єгипту не вбачали у бідності щось фатальне і боролись з нею через встановлення рівності у можливостях для своїх громадян.

Стародавні греки і римляни по своєму оцінювали бідність. Так, у Греції існувала доволі чітка і відлагоджена система матеріального забезпечення бідних верств населення через загальнодержавне пенсійне забезпечення. Водночас, боротьба з бідністю була основою соціальної політики багатьох римських імператорів. Наприклад, за рахунок власних коштів з бідністю боровся римський імператор Гай Юлій Цезар Октавіан Август [1, с. 189-199]. Інші імператори застосовували доволі жорсткі методи такі як, наприклад, смертна кара за жебрацтво.

Ще Адам Сміт зазначав, що «погане існування трудящих бідняків з одного боку служить природним симптомом того, що країна переживає застій, а їх голодування – що вона йде до занепаду» [2].

Томас Мальтус взагалі говорив про вкрай екстремальні методи подолання бідності через своєрідний принцип «зайвості людини», тобто «Людина, яка прийшла в уже зайнятий світ і якщо батьки не в змозі прогодувати її або якщо суспільство не в змозі скористатися її працею, не має права вимагати їжі, і в дійсності він зайвий на землі. На великому життєвому бенкеті немає для нього місця. Природа велить йому піти і не забариться сама привести у виконання свій вирок» [3]. Тим самим теоретик «народонаселення» унеможлиблює бідність як суспільний феномен через відкидання «зайвих осіб».

Багато сучасних економістів включили у коло своїх інтересів проблему бідності і направили її подолання. Нагадаємо, що у

2019 році нобелівськими лауреатами з економіки стало троє професорів – Абіджит Банерджі, Естер Дюфло та Майкл Кремер, що запропонували експериментальний підхід до проблеми подолання бідності, сфокусувавшись передусім на якості освіти дітей у школах.

Однак найбільшій глобальній увазі проблема бідності заслужила в контексті резолюції Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року під назвою «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Ця стратегія сталого розвитку поставила перед світом 17 доволі конкретних цілей та 169 завдань.

На першому місці у цих стратегічних пріоритетах знаходиться подолання бідності. В контексті цієї цілі визначено завдання, зокрема, [4]:

«1.1. До 2030 року ліквідувати крайню бідність для всіх людей в усьому світі (нині крайня бідність визначається як добове споживання на суму менш ніж 1,25 дол. США на день).

1.2. До 2030 року скоротити принаймні наполовину частку жінок, чоловіків і дітей різного віку, які живуть у бідності в усіх її проявах, згідно з національними визначеннями.

1.3. Упровадити на національному рівні належні системи і заходи соціального захисту для всіх, включаючи встановлення мінімальних рівнів, і до 2030 року досягти суттєвого охоплення бідних і уразливих верств населення.

1.4. До 2030 року забезпечити, щоб усі чоловіки і жінки, особливо незаможні та вразливі, мали рівні права на економічні ресурси, доступ до базових послуг, володіння і розпорядження землею та іншими формами власності, успадкованого майна, природних ресурсів, відповідних нових технологій і фінансових послуг, включаючи мікрофінансування.

1.5. До 2030 року підвищити життєстійкість малозабезпечених і осіб, які перебувають в уразливому становищі,

зменшити їх незахищеність і вразливість перед викликаними зміною клімату екстремальними явищами та іншими економічними, соціальними й екологічними потрясіннями і лихами.

1.a. Забезпечити мобілізацію значних ресурсів із найрізноманітніших джерел, у т. ч. на основі активізації співпраці в цілях розвитку, щоб надати країнам, які розвиваються, особливо найменш розвиненим країнам, достатні та передбачувані кошти для здійснення програм і стратегій з ліквідації бідності в усіх її формах.

1.b. Створити на національному, регіональному та міжнародному рівнях надійні стратегічні механізми, в основі яких стратегії розвитку, що враховують інтереси бідного населення і гендерні аспекти, задля сприяння прискореному інвестуванню в заходи з викорінення бідності».

Мета та завдання статті

Основною метою дослідження є виокремлення основних аспектів економічної ірраціональності у проблемі подолання бідності. Для досягнення означеної мети необхідно, як завдання, проаналізувати основні складові цілей сталого розвитку в контексті подолання бідності крізь призму циклічного розвитку економіки, з'ясувати причини бідності в країнах що лідирують за даним показником, а також, охарактеризувати особливості прояву бідності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

З огляду на завдання, які ставляться генеральною асамблеєю ООН в контексті подолання бідності, виникає необхідність економічно обґрунтувати можливості щодо досягнення цих цілей і виокремити ірраціональні сторони проблематики, як можливі «пастки» на шляху до кінцевої стратегічної мети.

Цілком очевидно, що будь яка стратегічна ціль, яка ставиться у процесі розвитку, повинна передбачати не лише тактичні кроки для її досягнення у вигляді

конкретних завдань, але й реальну оцінку усіх можливих засобів. Саме тому основною характерною рисою раціональної стратегічної цілі є її досяжність. В іншому випадку стратегічна ціль розвитку перетворюється на недосяжну мрію із фантастичним результатом.

З огляду на цей аргумент, на наш погляд, світовій спільноті економістів-теоретиків та практиків-прагматиків слід зосередити увагу на економічній раціональності у концептуальних засадах глобального поступу, якими є запропоновані «Цілі сталого розвитку» ООН.

Зауважимо, що сама ідея сталого розвитку в площині фундаментальних принципів суспільного добробуту є правильна і як така, що заслуговує на чільне місце в основі людиноцентричної моделі побудови глобальних відносин. Однак цілі, що поставлено у парадигмі розвитку з точки зору економічного раціоналізму та філософії людських відносин, можна вважати доволі «утопічними». Цей провокативний висновок можна обґрунтувати, розкриваючи сутність кожної із цілей та аналізуючи їх не з позиції бажаного результату, а з точки зору реалізму функціонування економічних систем.

Передумовою реалізації цілей сталого розвитку розробниками визначено часові рамки, а саме 2016 рік – початок та 2030 рік – завершення, тобто результат. Ми переконані, що п'ятнадцятирічні рамки для окреслених цілей не лише обмежують стратегічний поступ, але й ще більше ірраціоналізують саму ідею сталого розвитку.

Означена нами проблема подолання бідності не вкладається у п'ятнадцятирічні рамки з огляду на циклічність розвитку економічних систем. Так, протягом п'ятнадцяти років економічні системи країн будуть проходити п'ятнадцять сезонних циклів. В кожному із цих циклів є період спаду, що може тривати від одного

до шести місяців. Цей період буде супроводжуватися сезонним безробіттям, а відтак скороченням рівня виробництва, зменшенням попиту та зниженням рівня купівельної спроможності населення, що безперечно впливатиме на рівень, можливо не «крайньої», однак, все ж таки, бідності в країні.

В теорії циклу Дж. Кітчена, передбачено, що тривалість одного циклу становить 3-4 роки, протягом яких діє часовий лаг між отриманням інформації та прийняттям стратегічно значимого управлінського рішення для підприємства. Відтак, періодів спаду протягом 15 років при умові реалізації цих циклів буде мінімум 3 і максимум 5. Протягом цих етапів циклу, згідно теорії Кітчена, накопичені запаси [5] зовсім не означатимуть добробут суспільства, а лише передумову для скорочення обсягів виробництва через перевищення пропозиції над попитом, що, очевидно, призведе до переорієнтації, оптимізації та модернізації виробництва. Це стане передумовою до скорочення персоналу, а відтак до зростання рівня безробіття та, відповідно бідності серед населення країни.

Якщо до уваги брати 7-11 річні цикли Клемана Жюгляра [7], то протягом 15 річного періоду буде, як мінімум, одна фаза рецесії (підфази краху, гострої кризи, спаду). Ця фаза передбачатиме зниження ділової активності та зменшення рівня рентабельності основних фондів.

Реалізація інвестиційних проектів передбачає значні капітальні вкладення на більш тривалі строки протягом яких, власне, і повинна відбутись переорієнтація і переформатування виробництва, що призведе до вивільнення робочої сили, а відтак, до безробіття і скорочення доходів населення. Це цілком очевидно знизить загальний рівень добробуту та значно підвищить рівень бідності.

Під сумнів ставить виконання першої цілі сталого розвитку і можливий етап рецесії згідно циклічного розвитку

економіки Саймона Кузнеця. Інфраструктурні цикли тривалістю 15-25 років на етапі рецесії передбачають зміну технологій. У часовій площині 2015-2030 років ми можемо констатувати бурхливий розвиток ІТ-технологій, тотальну роботизацію виробництва, автоматизацію процедур і процесів, а відтак, вивільнення людських трудових ресурсів і необхідність «миттєвої» перекваліфікації працівників. Це зумовить ряд негативних явищ. Так, досвід країн-лідерів у сфері роботизації виробництва показав, що серед населення виникають доволі неприйнятні настрої щодо можливої заміни людей машинами. І це цілком виправдано з позиції працівників. Як приклад з історії розвитку стратегії на масову роботизацію наведемо досвід США та Канади: «з 2000 по 2010 рік в США та Канаді зникли 5,6 млн. робочих місць. 85% були втрачені через зростання продуктивності, пов'язане з заміною людей машинами. Експерти оцінюють, що до 2030 року роботи замінять 30-38% робочих місць у США, Німеччині, Великобританії» [7].

Як вважають дослідники циклічності економічного розвитку, 2018-2060 роки це по суті шостий цикл згідно теорії М. Кондратьєва [8], що передбачатиме NBIC-конвергенцію, тобто конвергенцію нано-, біо-, інформаційних і когнітивних технологій [9].

Активне впровадження технологій попри значні позитивні ефекти підвищення рівня рентабельності виробництва, ефективне використання ресурсів, прискорення виробничого процесу буде супроводжуватися скороченням робочих місць, виникне брак спеціалістів які володітимуть достатнім рівнем фахових компетентностей в умовах прискореного розвитку новітніх технологій. Ринок праці буде перенасичено дешевою робочою силою, однак не у повній мірі конкурентоздатною в умовах NBIC-конвергенції. Тобто, нездатність працездатного населення швидко

зреагувати на вимоги ринку праці призведе до масового безробіття.

Уже на сьогодні в Україні ми спостерігаємо неспадаючий попит на фахівців IT-професій. Так у ТОП-професій України у 2021 році чільне місце відведено IT-фахівцям, а саме програмістам, розробникам та адміністраторам мереж і баз, модераторам, фахівцям з робототехніки, фахівцям з інформаційної безпеки, web-дизайнерам, 3d-аніматорам. Крім того, великим попитом користуються аналітики Big Data, тобто універсальні спеціалісти з непоганими математичними, статистичними, комп'ютерними, економічними та бізнес-знаннями [10]. Такі фахівці претендують на високу оплату праці, а отже високий рівень доходів,

однак підготовка таких фахівців – це тривалий процес, а вартість освітніх послуг у сфері IT доволі висока.

Формалізація процесу збідніння населення в контексті реалізації цілей сталого розвитку ООН відбувається в площині розрахунку індексу багатовимірної бідності, тобто по-суті індексу обмеження доступу населення країни до необхідних життєвих ресурсів. У 2019 році було опубліковано звіт «The 2019 Global Multidimensional Poverty Index (MPI)» в якому було зібрано дані щодо багатовимірної бідності. У ТОП-20 країн з найвищим рівнем багатовимірної бідності увійшли в основному африканські країни (табл. 1).

Таблиця 1. Багатовимірний індекс бідності: країни, що розвиваються

Країна	Індекс	Населення в умовах багатовимірної бідності					
		Штата чисельність	Інтенсивність депривації	Кількість бідних (рік опитування)	Кількість бідних (2017)	Нерівність серед бідних	Населення в умовах суворой багатовимірної бідності
	значення	%	%	тисяч	тисяч	значення	%
Південний Судан	0,580	91,9	63,2	9 248	11 552	0,023	74,3
Республіка Нігер	0,590	90,5	65,2	16 042	19 431	0,026	74,8
Чад	0,533	85,7	62,3	12 002	12 765	0,026	66,1
Буркіна-Фасо	0,519	83,8	61,9	13 083	16 091	0,027	64,8
Ефіопія	0,489	83,5	58,5	85 511	87 643	0,024	61,5
Центральна Африканська Республіка	0,465	79,4	58,6	3 530	3 697	0,028	54,7
Малі	0,457	78,1	58,5	13 640	14 479	0,024	56,6
Мадагаскар	0,453	77,8	58,2	15 995	19 885	0,023	57,1
Бурунді	0,403	74,3	54,3	8 067	8 067	0,022	45,3
Конго	0,389	74,0	52,5	54 590	60 230	0,020	43,9
Мозамбік	0,411	72,5	56,7	18 069	21 496	0,023	49,1
Гвінея-Бісау	0,372	67,3	55,3	1 161	1 253	0,025	40,4
Ліберія	0,368	66,8	55,0	7 672	7 465	0,025	40,9
Гвінея	0,320	62,9	50,8	2 698	2 978	0,019	32,1
Україна	0,001	0,2	34,5	109	106		0,0

* Примітка. Сформовано за даними [11].

Аналізуючи дані таблиці 1 можна відзначити, що найбільша кількість бідного населення проживає у політично-, економічно- та соціально-нестабільних країнах. Так, наприклад, Південний Судан – це африканська країна, яка отримала власну незалежність у 2011 році із населенням більше як 10 млн. осіб, з яких більше 9 млн. живуть за межею бідності [12].

Економіка Південного Судану головним своїм ресурсом визначає нафту. Окрім цього, значний потенціал економіки криється у постачанні тикового дерева для виготовлення меблів. На території цієї країни є значні поклади залізної руди, міді, цинку, срібла та золота.

Понад 80% території Республіки Нігер розташовано в пустелі Сахара. Чисельність населення більше як 24 млн. осіб, з яких більше як 18 млн. осіб знаходяться за межею бідності. Економічна ситуація в країні залежить від розвитку сільського господарства, видобутку корисних копалин (мідь, літій, марганець, кобальт, тощо). Нігер знаходиться на дев'ятому місці в світі за запасами уранової руди.

У Республіці Чад головними експортними товарами є бавовна, м'ясо, шкіра, домашня худоба, нафта. Основною галуззю економіки, що забезпечує до 70% валютних надходжень є сільське господарство, що становить 32,4% ВВП.

Населення країни становить більше 10 млн. осіб, але близько 8,5 млн. осіб знаходиться за межею бідності, що означає неспроможність економічної системи ефективно здійснити відповідний перерозподіл благ та фінансових ресурсів.

В усіх решта африканських країнах, що означені нами у таблиці, бідність – це явище, що супроводжує розвиток суспільства та економіки. Незважаючи на те, що деякі із цих країн знаходяться у світових лідерах щодо видобування корисних копалин, постачанні сільськогосподарської продукції, дешевої робочої сили, більше як 60-70% населення знаходиться за межею бідності.

Безперечно, що першопричини тут криються за межами раціональних економічних процесів:

- по-перше, це військово-політичні конфлікти на території країни;
- по-друге, велика кількість неосвіченого населення, що призводить до низької кваліфікації робочої сили;
- по-третє, відсутність підприємств із сучасними технологіями виробництва та неефективне використання природних ресурсів, кліматичні проблеми;
- по-четверте, соціальні проблеми, зокрема низький рівень медичного забезпечення, практична відсутність системи соціальної підтримки населення.

Відтак, проблема бідності – це проблема комплексна, і стверджувати лише про соціально-економічні чинники впливу на зменшення рівня бідності ми вважаємо вкрай помилково. Так, наприклад, як зазначено у стратегічних завданнях Генасамблеї ООН, одним із таких завдань є належні системи соціального захисту у країнах з крайньою бідністю.

Як зазначено у дослідженні Бурлака О. С., «сучасна система соціальних послуг потребує дієвого фінансово-економічного механізму, зокрема, необхідно: розробити стандарти забезпечення громадян соціальними послугами у громаді, які мають стати основою для визначення зобов'язань органів місцевого самоврядування та фінансового нормативу бюджетної забезпеченості видатків місцевих бюджетів на соціальні послуги; розробити механізми закупівлі соціальних послуг у недержавних суб'єктів за бюджетні кошти; проаналізувати фактичні витрати установ соціального захисту з метою визначення доцільності існування мережі таких установ на місцевому рівні, з огляду на співвідношення попиту та пропозиції на соціальні послуги, а також для формування консолідованого бюджету соціального захисту населення і розподілу

його між виконавчою владою, місцевим самоврядуванням і безпосередніми отримувачами соціальних послуг» [13]. Тобто, по-суті, в країні повинен бути цілий ряд взаємозалежних елементів, зокрема, сформовані бюджетна система, податкова система, фінансово-кредитна система, мережа установ соціального захисту.

Крім цього, повинна бути сформована база осіб, що потребує соціального захисту та створені умови для доступу відповідних категорій населення до послуг системи соціального захисту.

Однією із важливих позицій, що визначається як умова для скорочення кількості бідних осіб, є рівність прав на економічні ресурси. Сутність цього завдання, очевидно, зводиться до забезпечення рівноправ'я як правової основи суспільства рівних можливостей. Однак наявність рівних прав в багатьох означених нами країнах (табл. 1) може бути забезпечено на рівні держави тільки формально, оскільки нівелюється суспільним устроєм, традиціями, релігійними переконаннями. І тут цілком очевидно, що забезпечення рівних прав на економічні ресурси – це процес, що залежатиме від рівня глобалізації Африканського континенту та масштабів інтеграції в суспільні відносини загальноцивілізаційних цінностей та принципів побудови громадянського суспільства.

У переліку країн із проблемами бідності, Україна займає 105 сходинку із індексом бідності на рівні 0,001. На момент розрахунку даного показника визначено, що всього лише 0,2% населення було бідним. Тобто за критеріями, що визначені ООН, Україну не можна вважати країною із бідним населенням. Згідно прогнозних даних, складові індексу бідності, що детермінують, у 2030 році будуть знижені ще більше.

У «Добровільному національному огляді», що опублікований у першій половині 2020 року зазначено, що в

Україні цільових параметрів індикаторів подолання бідності повинно було б бути досягнуто, ще у 2020 році (табл. 2).

Суперечність між значеннями індикаторів, що запропоновані у визначенні рівня подолання бідності та реальною ситуацією, зокрема, щодо України, якнайкраще проявляє ірраціональність у цілях сталого розвитку щодо боротьби з бідністю та зuboжінням. Зокрема, кожен пересічний громадянин України відчуває за рівнем своїх доходів, а також, за структурою споживчих витрат, що бідність проявила себе в більш «вишуканих» формах. Під поняттям «вишуканих» форм бідності ми маємо на увазі приховані її прояви, зокрема, зростання витрат на певні продукти харчування, значні витрати на оплату комунальних послуг, обмеження можливостей на придання певних категорій товарів (наприклад, одягу, побутової техніки, автомобілів, тощо), розвиток власного бізнесу та інше.

Цілком очевидно, що про зuboжіння тут говорити не можна, однак збідніння населення України можна стверджувати як факт. Так, «за даними Інституту демографії імені М. В. Птухи НАНУ, рівень бідності в Україні перевищує 50%» [15] – і це на початок 2021 року.

Безперечно, що ми не можемо не звертати уваги на масштаби світової пандемії COVID-19 та її вплив на економіки не тільки України, але й багатьох країн світу. Нині навіть ООН визнає, що «COVID-19 нівелює досягнуті успіхи в боротьбі з бідністю в Україні та в усьому світі» [16]. Очевидно, що пандемія – це об'єктивна причина бідності.

Ми переконані, що найбільш значимими суб'єктивними причинами «українського» типу бідності є структура витрат домогосподарств. Це результируючий показник, що переконливо засвідчує можливості домогосподарств у власному розвитку. Ми виходимо із фундаментального принципу розвитку: чим більше домогосподарство витрачає на

споживання, тим меншими є його можливості для заощаджень, а відтак і для інвестицій, і, як наслідок, для розвитку. І прогнози до 2030 року (граничної межі

реалізації цілей сталого розвитку) далеко від оптимістичного сценарію (табл. 3 та табл. 4).

Таблиця 2. Завдання та цілі сталого розвитку: подолання бідності*

Завдання	Цілі	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Прогноз 2025 р.	Прогноз 2030 р.
1.1. Скоротити в 4 рази рівень бідності, зокрема шляхом ліквідації її крайніх форм	1.1.1. Частка населення, чиї середньодушові еквівалентні сукупні витрати є нижчими за фактичний (розрахунковий) прожитковий мінімум, %	58,3	58,6	47,3	43,2	–	30,0	20,0	15,0
	1.1.2. Частка осіб, добове споживання яких є нижчим за 5,05 долара США за ПКС, %	2,4	2,0	1,9	1,8	–	0,5	0,0	0,0
1.2. Збільшити охоплення бідного населення адресними програмами соціальної підтримки	1.2.1. Частка бідних, які охоплені державною соціальною підтримкою, в загальній чисельності бідного населення, %	63,0	70,3	73,6	70,9	–	65,0	75,0	85,0
1.3. Підвищити життєстійкість соціально вразливих верств населення	1.3.1. Співвідношення рівнів бідності домогосподарств із дітьми та домогосподарств без дітей, рази	1,5	1,4	1,6	1,5	–	1,6	1,40	1,27
	1.3.2. Частка витрат на харчування в сукупних витратах домогосподарств, %	54,6	51,4	49,6	49,4	–	50,0	40,0	30,0

*Примітка. Побудовано на основі [14].

Для прогнозування тенденцій у споживанні ми використали статистичну функцію ТЕНДЕНЦІЯ. Крім того, додатково

для перевірки істинності прогнозу, було використано функції FORCAST.ETS та РОСТ.

Таблиця 3. Структура сукупних витрат домогосподарств (фактичні значення)*

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	3073,3	3458,0	3592,1	3820,3	4048,9	4952,0	5720,4	7139,41	8308,6	9670,2	9523,6
Структура сукупних витрат домогосподарств	відсотків/percent										
Споживчі сукупні витрати	89,9	90,1	90,8	90,2	91,6	92,9	93,2	92,9	92,0	91,3	91,4
продукти харчування та безалкогольні напої	51,6	51,3	50,1	50,1	51,9	53,1	49,8	47,9	47,7	46,6	48,1
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,4	3,4	3,5	3,5	3,4	3,3	2,9	3,1	3,4	3,2	3,5
непродовольчі товари та послуги	34,9	35,4	37,2	36,6	36,3	36,5	40,5	41,9	40,9	41,5	39,8
Неспоживчі сукупні витрати	10,1	9,9	9,2	9,8	8,4	7,1	6,8	7,1	8,0	8,7	8,6
Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг	7,6	8,0	8,3	8,0	8,1	10,2	14,7	15,4	13,9	13,0	12,9

*Примітка. Побудовано за даними [17].

Таблиця 4. Структура сукупних витрат домогосподарств (прогнозні значення)*

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2026 р.	2027 р.	2028 р.	2029 р.	2030 р.
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.	11140,01	12165,05	13190,09	14215,13	15240,18	16265,22	17290,26	18315,30	19340,34	20365,38
	11079,48	12100,76	13122,05	14143,33	15164,61	16185,89	17207,17	18228,45	19249,74	20271,02
	12076,41	13929,56	16067,08	18532,62	21376,49	24656,77	28440,41	32804,66	37838,61	43645,04
Структура сукупних витрат домогосподарств	відсотків/percent									
Споживчі сукупні витрати	90,87	90,47	90,07	89,66	89,26	88,86	88,46	88,05	87,65	87,25
	90,77	90,33	89,89	89,44	89,00	88,56	88,11	87,67	87,22	86,78
	90,88	90,48	90,09	89,70	89,31	88,92	88,53	88,14	87,76	87,38
	45,39	44,39	43,40	42,40	41,41	40,42	39,42	38,43	37,43	36,44
продукти харчування та безалкогольні напої	47,06	46,25	45,45	44,64	43,83	43,02	42,21	41,40	40,60	39,79
	45,53	44,63	43,75	42,89	42,04	41,21	40,40	39,60	38,82	38,05
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,45	3,52	3,58	3,64	3,70	3,77	3,83	3,89	3,96	4,02
	3,53	3,62	3,70	3,79	3,88	3,96	4,05	4,14	4,22	4,31
	3,45	3,52	3,59	3,66	3,73	3,81	3,88	3,96	4,04	4,12
непродовольчі товари та послуги	9,13	9,53	9,93	10,34	10,74	11,14	11,54	11,95	12,35	12,75
	9,23	9,67	10,11	10,56	11,00	11,44	11,89	12,33	12,78	13,22
	9,21	9,70	10,22	10,76	11,34	11,94	12,58	13,25	13,95	14,69
	9,13	9,53	9,93	10,34	10,74	11,14	11,54	11,95	12,35	12,75
Неспоживчі сукупні витрати	9,23	9,67	10,11	10,56	11,00	11,44	11,89	12,33	12,78	13,22
	9,21	9,70	10,22	10,76	11,34	11,94	12,58	13,25	13,95	14,69
Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг	14,04	14,24	14,43	14,63	14,83	15,03	15,22	15,42	15,62	15,81
	12,83	12,74	12,66	12,57	12,49	12,41	12,32	12,24	12,15	12,07
	14,20	14,49	14,78	15,08	15,39	15,70	16,02	16,35	16,68	17,02

прогноз на основі функції ТЕНДЕНЦІЯ

прогноз на основі функції ПРЕДСКАЗ.ЕТС

прогноз на основі функції РОСТ

*Примітка. Побудовано авторами на основі розрахунку прогнозних даних.

Результати статистичного прогнозу показали доволі очікувані тенденції, зокрема:

- по-перше, як і у 2010-2020 роках, у 2030 році споживчі витрати будуть перевищувати 80% усіх сукупних витрати домогосподарств;
- по-друге, більше третини своїх доходів домогосподарства будуть витрачати на продукти харчування;
- по-третє, відбуватиметься постійне зростання витрат на житлово-комунальні послуги.

Вважаємо, що такі статистичні розрахунки можуть трактуватися як «оптимістичний сценарій», оскільки останні цифри у показниках, що безпосередньо впливають на загальну структуру витрат домогосподарства, показують вектор «песимістичного сценарію». Так, для прикладу, у жовтні 2021 року індекс цін на сільськогосподарську продукцію порівняно із жовтнем 2020 року зріс більше як на 20% (продукція рослинництва – 124,8%, продукція тваринництва – 122,1%) [18]. А це означає, що у кінці 2021 року домогосподарства витратять на продукти харчування на 20% більше ніж за аналогічний період 2020 року.

Не вражає оптимізмом і динаміка цін на комунальні послуги у 2021 році. Так, наприклад, за розрахунками Кабінету Міністрів України, у 2021 році відбудеться зростання цін на комунальні послуги з

постачання опалення та гарячої води на 33%, а холодної води – на 20 % [19]. Таке зростання триватиме, хоча й меншими темпами, до 2024 року. А тому стверджувати, як показує, статистичний прогноз (табл. 3), що лише на 2% зростуть витрати на житлово-комунальні послуги у структурі витрат домогосподарств, на наш погляд, буде недоцільно.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Цілі сталого розвитку, що окреслені ООН, запропонували орієнтир 2030 рік, зокрема у ліквідації крайніх форм бідності. Однак, не врахували з точки зору особливостей соціального розвитку країн, зокрема культури, традицій, форм суспільних відносин, а також, політичних чинників, що впливають на розвиток країн і, що найбільш парадоксально, економічних детермінантів.

На прикладі України ми спостерігаємо ситуацію, що наша держава знаходиться поза межами критичних ліній ООН в контексті бідності населення. Проте стверджувати, що рівень бідності населення (домогосподарства) до 2030 року в Україні буде знижуватися і підвищуватимуться основні параметри життєдіяльності вкрай помилково, і у цьому і полягає, на наш погляд, економічна ірраціональність у цілях сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шифман И. Ш. Цезарь Август. Л.: «Наука», 1990. 199 с.
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва: Эксмо, 2007. 960 с.
3. Мальтус Т. Р. Опыт о законе народонаселения. Москва: Директ-Медиа, 2014. 204 с.
4. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року 70/1. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>.
5. Kitchin Joseph. Cycles and Trends in Economic Factors. *The Review of Economics and Statistics*. 1923. Vol. 5, No. 1. P. 10-16. URL: https://www.jstor.org/stable/1927031?seq=1#metadata_info_tab_contents.

www.econa.org.ua

6. Korotayev A. V., & Tsirel S. V. Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008–2009 Economic Crisis. URL: <https://escholarship.org/uc/item/9jv108xp>.
7. Роботизація виробництв: драйвери та бар'єри. URL: <https://fostylen.com/bloggery/terzi-bogdan-bloggery/robotizacija-virobnictv-drajveri-ta-barieri>.
8. Акаев А. А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом. *Системный мониторинг. Глобальное и региональное развитие*. М. УРСС, 2009. С. 141–162.
9. Коротаев А. В., Цирель С. В. Кондратьевские волны в мировой экономической динамике. *Системный мониторинг. Глобальное и региональное развитие*. Москва: Либороком, 2009. С. 189–229.
10. Найбільш затребувані професії в Україні в 2021 році. URL: <https://naurok.ua/student/blog/naybilsh-zatrebuvani-profesi-v-ukra-ni-v-2021-roci>.
11. The 2019 Global Multidimensional Poverty Index (MPI). URL: <http://hdr.undp.org/en/2019-MPI>.
12. Консульська служба України. Південний Судан. URL: <https://tripadvisor.mfa.gov.ua/?p=526>.
13. Бурлака О. С. Теоретичні підходи до удосконалення соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 96–101.
14. Цілі сталого розвитку Україна. Добровільний національний огляд. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf>.
15. Рівень бідності в Україні перевищує 50%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3179054-riven-bidnosti-v-ukraini-perevisue-50-demografi.html>.
16. COVID-19 нівелює досягнуті успіхи в боротьбі з бідністю в Україні та в усьому світі: доповідь. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2021/covid-19-reversing-gains-made-in-fighting-poverty-in-ukraine-and.html>.
17. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Індекси цін продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами у 2021 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
19. Тарифи на комуналку зростуть на третину до кінця 2021 року – Кабмін. URL: <https://www.slovoudilo.ua/2021/06/24/novyna/ekonomika/taryfy-komunalku-zrostut-tretynu-kincy-2021-roku-kabmin>.

REFERENCES

1. Shyftman, I. Sh. (1990). Tsezar' Avhust [Caesar Augustus]. Leningrad: Science [in Russian].
2. Smit, A. (2007). Issledovanie o prirode i prichinah bogatstva narodov [Research on the nature and causes of the people's wealth]. Moscow: Eksmo [in Russian].
3. Mal'tus, T. R. (2014). Opyit o zakone narodonaseleniya [Experience about the law of population]. Moscow: Direkt-Media [in Russian].
4. Peretvorennaya nashoho svitu: Poryadok dennyy u sferi staloho rozvytku do 2030 roku: Rezolyutsiya Heneral'noyi Asambleyi OON vid 25 veresnya 2015 roku 70/1 [Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 70/1]. Retrieved from: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html> [in Ukrainian].
5. Joseph, K. (1923). Cycles and Trends in Economic Factors *The Review of Economics and Statistics*. 5(1). 10–16. Retrieved from: https://www.jstor.org/stable/1927031?seq=1#metadata_info_tab_contents.
6. Korotayev, A., & Tsirel, S. A. (2010). Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008–2009 Economic Crisis. Retrieved from: <https://escholarship.org/uc/item/9jv108xp>.

www.econa.org.ua

7. Robotyzatsiya vyrobnytstv: drayvery ta bar'yery [Robotization of production: drivers and barriers]. Retrieved from: <https://fostylen.com/bloggery/terzi-bogdan-bloggery/robotizacija-virobnictv-drajveri-ta-barieri/> [in Ukrainian].
8. Akaev, A. A. (2009). Sovremennyy finansovo-ekonomicheskii krizis v svete teorii innovatsionno-tekhnologicheskogo razvitiya ekonomiki i upravleniya innovatsionnym protsessom [Modern financial and economic crisis in the light of the theory of innovation-and-technological development of economics and management of innovation process]. *Sistemnyi monitoring: global'noe i regional'noe razvitie* [System monitoring: global and regional development]. Moscow: URSS Publ. 141-162 [in Russian].
9. Korotayev, A. V. & Tsirel, S. V. (2009). Kondratievskie volny v mirovoy ekonomicheskoy dinamike. [Kondratiev's waves in the world economic dynamics.]. *Sistemnyi monitoring: global'noe i regional'noe razvitie* [System monitoring: global and regional development]. Moscow: Liborokom. 189-229 [in Russian].
10. Naybilsh zatrebuvani profesii v Ukraini v 2021 rotsi [The most popular professions in Ukraine in 2021]. Retrieved from: <https://naurok.ua/student/blog/naybilsh-zatrebuvani-profesi-v-ukra-ni-v-2021-roci> [in Ukrainian].
11. The 2019 Global Multidimensional Poverty Index (MPI). Retrieved from: <http://hdr.undp.org/en/2019-MPI>.
12. Konsulska sluzhba Ukrainy. Pivdenyny Sudan [Ukraine Consulate. South Sudan]. Retrieved from: <https://tripadvisor.mfa.gov.ua/?p=526> [in Ukrainian].
13. Burlaka, O. S. (2020). Teoretychni pidkhody do udoskonalennya sotsial'noho zakhystu sim'yi, dytynstva, materynstva ta bat'kivstva v Ukraini [Theoretical approaches to improving the social protection of the family, childhood, motherhood and fatherhood in Ukraine]. *Pravo i suspilstvo* [Law and society]. 3. 96-101. [in Ukrainian].
14. Tsili staloho rozvytku Ukrainy. Dobrovil'nyy natsional'nyy ohlyad. [Sustainable development goals Ukraine. Voluntary national survey]. Retrieved from: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf> [in Ukrainian].
15. Riven bidnosti v Ukraini perevyschuye 50%. [The poverty rate in Ukraine exceeds 50%]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3179054-riven-bidnosti-v-ukraini-perevisue-50-demografi.html> [in Ukrainian].
16. COVID-19 nivelyuye dosyahnuti uspihky v borot'bi z bidnistyu v Ukraini ta v us'omu sviti: dopovid [COVID-19 offsets progress against fighting poverty in Ukraine and around the world: report]. Retrieved from: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2021/covid-19-reversing-gains-made-in-fighting-poverty-in-ukraine-and.html>
17. Derzhavna sluzhba statystyky [State Statistics Service]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
18. Indeksy tsin produktsiyi silskoho hospodarstva, realizovanoi pidpryemstvamy u 2021 rotsi [Price indices of agricultural products sold by enterprises in 2021.]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
19. Taryfy na komunalku zrostut' na tretynu do kintsya 2021 roku – Kabmin. [Tariffs for communal services are increasing by a third by the end of 2021 – The Cabinet of Ministers]. Retrieved from: <https://www.slovodilo.ua/2021/06/24/novyna/ekonomika/taryfy-komunalku-zrostut-tretynu-kincy-2021-roku-kabmin> [in Ukrainian].